

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10.— K pol leta . . . 5.— " četrta leta . . . 2.50 " posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrščenja od peti-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji.

Dne 31. decembra 1909. je zborovalo predsedništvo Zveze na Dunaju; na zborovanje so prišli podpredsednik Stanislav Nowak iz Krakova, blagajničar Adolf Šustr iz Bojanova, tajnik M. Hajný in zastopnik Poljakov Stanislav Palka iz Bohnije; opravičil se je zastopnik Slovencev, tov. Engelbert Gangl, ki je bil zaradi zasedanja deželne zbornice zadržan.

I. V koliko je napredovalo vprašanje o zadevi ureditve plače učiteljstva v Avstriji? Tajnik prečita petico, ki jo je sestavil in predlaga, naj se predsedništvo Zveze informuje takoj pri predsedništvu „Deutsch-östr. Lehrerbund“, je li se pripravlja tudi od strani nemškega učiteljstva kaka akcija, oziroma je li so pripravljeni Nemci, da se pridružijo naši akciji. To se je takoj zgodilo. Zastopniki Zveze so posetili kol. Jessena, tajnika „D-ö. Lehrerbund“, in ga obvestili o korakih, ki jih namerava storiti Zveza; tajnik nas je zagotavljal, da pojdejo Nemci z nami roko v roki. Jessen bo obveščal tajnika Zveze o razpoloženju v državni zbornici in ga opozori na priličen trenutek, ki bi bil dobrodošel za skupno akcijo.*

II. Tajnik referuje o današnjem stanju češkopolskega vprašanja** in o uvajanju vzajemnih stikov, med češkim in poljskim učiteljstvom v Šleziji. Po dajši debati se je določilo, da se pozove poljsko Towarzystwo Pedagogiczne v Tešinu, naj se prične Zvezi.

III. Za krakovsko zborovanje se določa naslednji program.

*) Naša Zveza šteje 25.000, „D-östr. Lehrerbund“ pa 20.000 članov. Skupno akcijo torej započneta dve napredni uč. organizaciji, ki štejeta mogočno število 45.000 glav. Mislimo, da pojde vzklik sovražstva naših klerikalcev in vzklik nasprotovanja — Jakliča in Ravnikarja!

**) Danes so poljske šole tudi tu že na moravskih tleh. Uredn.

Dne 9. avgusta sestanek Zvezinega odbora.

Dne 10. avgusta zborovanje delegatov, ki jih pošljejo deželne organizacije (občni zbor Zveze) z naslednjim vzporedom:

1. Otvoritev. 2. Razdelitev referatov. 3. Izprememba pravil. 4. Tajnikov referat. 5. Blagajnikov referat. 6. O nalogah in smotrih Zveze slovanskega učiteljstva, referata Nowak in Hajný. 7. Službena pragmatika, ref. Palka. 8. Volitve. 9. Odborovi predlogi. 10. Samostalni predlogi. 11. Zborovanje novega Zvezinega odbora. 12. Pozdravni večer.

Dne 11. avgusta je slavnostno zborovanje. 1. Predsednikov in pozdravi delegatov. 2. Slika sedanje šole v Avstriji. 3. Slika šole bodočnosti. 4. Banket.

Dne 12. avgusta. Dopoldne: Ogled mesta in njega znamenitosti (po skupinah). Popoldne izlet v Viješičko, k Morskemu očesu i. dr.

* * *

Po zborovanju sta posetila podpredsednik Nowak in tajnik Hajný dr. G. Schena, tajnika odbora za reformo ljudske šole, da se z njim dogovore o začetni akciji v vprašalnih poljih.

Izkušnja komiteja govori za to, da dožene največji uspeh lahko le postopanje, kakršno je predlagal referent za osrednje društvo učiteljskih enot na Moravskem, kol. Milan Šilha iz Krasnega, naj bi vprašalne pole, zbrane po okrajnih enotah, izpolnili po enotni inštrukciji pedagoški odbori v enotah po svojih referentih, ki pa bi oddali svoje elaborate, za katere bi bilo dobro posebne tiskovine, deželnemu referentu, ki bi potem prav lahko predelal ves ta že pripravljeni material.

Referati, ki jih sestavijo referente deželnih organizacij,*) naj se oddajo čimprej

*) Predlogi, ki jih podajajo, deželne, v Zvezi zastopane organizacije, da o sejah razpravlja občni zbor, naj se 4 tedne pred zborovanjem oddajo tajniku M. Hajnému v Jankovcih, p. Holešov, Morava. Uredn.

podpredsedniku slovanske Zveze, kol. Nowaku v Krakovu, ul. Powiśle 4., da zamore tako zbrane statistične podatke pozabiti referent za glavni tema na zborovanju: Slika sedanje šole v Avstriji.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“ so izšle. Vsak društvenik dobi petero lepih knjig, ki delajo čast „Slovenski Šolski Matici“ in pisateljem.

Hlapci!

Slika sedanjega položaja kranjskega učiteljstva.

Polomljeni značaji! Take in enake govornice čujemo dandanes o učiteljstvu — ne samo v naši blaženi domovini, temveč celo na cesarskem Dunaju. Vsakdo vidi le polomljeno bajto značaja učiteljstva in polomljene stebre šolstva, a nihče ne vidi duševnih bojov, nihče ne vidi praznih želodcev, po katerih bi pajki brez skrbi za leto dni lahko predli, nihče ne vidi nasilnosti, s katero se ubija poštenost, značajnost in moralnost učiteljstva. In ona visoka gospoda, ki je z gnusom odgnala od sebe „klečepalce“, mari ni ona sokriva klečepalzenju, mari ni ona vzgojila klečepalcev; mari ne gleda naša vlada mirno, kako političke stranke podlo izrabljajo slab gmotni položaj učiteljstva, kako izrabljajo njega obup in niti s prstom ne gane v prid učiteljstvu, da, ona, ki bi morala varovati in ščititi učiteljstvo, da lahko v resnici služi le šolstvu — ona celo pomaga izrabljati šolstvo in stan v političke namene in ne da zadoščenja učiteljstvu ob pritožbah zoper — nasilje!

Hlapci; da, hlapci postajajo učitelji, in mi se ne čudimo, ker postajajo hlapci borbe za kruh in ker naša sedanja doba hoče in zahteva, da hlapci vzgojujejo hlapce in le hlapci lahko vzgoje hlapce!

Zato se koncentruje vsa nemoralnost značajnosti naše slovanske inteligence le v uč-

iteljstvu, ker drugi stanovi, dasi imajo morebiti več takih kameleonov kakor učiteljstvo, vendar niso tolikega pomena in socialne važnosti kakor je ravno učiteljstvo. Razlika je pa še ta, da je plačilo neznačajnosti učitelju le drobtina ali celo pesek v oči, medtem ko se take metamorfoze pri drugih stanovih plača s pogačo in dostojno eksistenco.

In razmere? Poklic učiteljstva sme pač zahtevati le značajnih mož, zakaj nemogoče je vzgajati deco k značajnosti onemu, ki sam ni značajen. Česar vzgojevalec nima, tega ne more podati gojencu. Prvo, česar pa smemo pričakovati od značajnega moža, je pač odkritosrčnost, poštenost in resničnost.

In kako plačuje svet učitelja za poštenost in odkritosrčnost? V največjih slučajih je plačilo pritisk, zasledovanje, da, celo naravnost uničenje eksistence. Če on odkrije svoje naziranje in prepričanje onim, ki jim je podložen, in njim to naziranje ne ugaja, tedaj nikdar ne izkazujejo spoštovanja in časti poštenemu in odkritosrčnemu možu, in ga tudi ne puste po lastni volji izvrševati dalje službenega posla. Nasprotno; napišejo ga oni, ki imajo vso moč nad njim v rokah, na črno polo, in sigurno sme pričakovati, da se mu izkuša pri vsaki priliki škodovati. Pod ničnostnimi vzroki se ga prestavi, ali bolje rečeno, disciplinuje iz službenih ozirov, se mu dela ovire pri službenih dokladah, se ga prezira pri avanziranju — ali se ga celo pahne iz službe in se ga prepusti bedi z ženo in otroki v red.

V kakem položaju se nahaja pošten mož v tem slučaju, je jasno. Vest mu velevala: Bodi pravičen in odkritosrčen; zvižanost mu narekuje: Zatajaj se, hlini se in varaj svet! Razum in volja imata odločevati, in premnogokrat je posledica takih duševnih bojov, da učitelj zboli, hira in — ne moremo rabiti drugega izraza — pogine. Kdo je kriv njegove smrti? Če pa kdo v tem boju moralno podleže, če zaradi zunanjih okoliščin svoje prepričanje skriva, zataji in proti svoji vesti govori in dela, komu se je čuditi in komu za-

LISTEK.

Ivan Cankar: Hlapci.

(Drama v petih aktih. — Schwentner 1910.)

Kaj mislite, da po novih postavah učitelj ni več služabnik? Se zmerom je služabnik in hlapec, bolj uprežen in bolj vklečen nego najmlajši hlapec pri grun-tarju.

(„Martin Kačur“ str. 35.)

Cankar si je izbral v tem svojem najnovejšem delu za predmet zopet duševno in gmotno bedo slovanskega učiteljstva, osobito kranjskega, ter je kakor dober poznavalec naših specifičnih razmer tudi dobro zadel. O tej drami, ki je proti nji klical kritik v „Domu in Svetu“, če se ne motim, celo politično na pomoč, par nadaljnjih besed.

„Hlapci“ po mojem mnenju niso nikako samostojno delo, temveč se ta drama večinoma naslanja na Cankarjevega „Martina Kačurja“ (Slov. Mat. 1906.), ker v nji srečujemo skoro

iste tipe, kolikor se tiče v drami nastopajočih učiteljev, kakor tudi zdravnika, župana, župnika ter kovača. Tudi skoro povsem iste ideje razvija pisatelj v tej drami, in besede, ki jih govore osebe, so kakor odmev iz „Martina Kačurja“. Samo čas, v katerem se vrši dejanje, je pomaknil pisatelj bližje, recimo v l. 1907., ko so se vršile državnozbornske volitve, dasi tega specialno ne označa. Glavni junak pa je ostal po svojem bistvu isti, samo da je prekrščen v Jermana. Kdor hoče tedaj „Hlapce“ popolnoma umevati ter tudi uživati, mora prej prebrati še enkrat „Martina Kačurja“, osobito njegov prvi del, ki je služil v prvi vrsti Cankarju v dramizaciji. In pri tej priliki bodi rečeno, da je bila ta dramizacija srečna misel in da je z njo Cankar izpolnil svojo željo in željo marsikaterega tovariša.

V prvem dejanju srečamo družbo učiteljev in učiteljic, župana in zdravnika, ki sede na vrtu pred županovo krčmo ter pričakujejo izida volitev. Nemirni so vsi izvzemši Jermana in zdravnika. Značilna je Jermanova izjava: „Če izvolijo same svetnike ali pa same cigane, moja suknja ne bo nič manj zakrpana in moji podplati nič bolj celi.“ Ter: „Narod

si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar.“

Vse drugače se razburja učitelj Komar. Širokoustni Rodomonte kot je on se navdušuje za „napredno misel“ ter iz navdušenja pije danzadnevno na račun volilne zmage. Kdor dvomi o tej zmagi, mu je izdajalec. Medtem pa hodi župnik od hiše do hiše in — dela. Učiteljici Minka in Geni sta tudi „napredni“, ker — no, ker je moderno. Nadučitelj takisto, a zato, ker mu menda kaže. Drugače je potuhnjena egoist, trs v vetru in dobro pogojen frazer, ki zna ravnotako balzamično govoriti o napredku kakor pozneje o cerkvi in veri. V to družbo trešči novica, da so zmagali klerikalci na vsi črti. In tedaj se razodene ono, o čemer je učiteljica Lojzka dejala, da bi bilo bolje, da bi se ne razodelo. Najhujši kričaji se potuhnejo; postali so nakrat malodušni in ko koncem akta nastopi župnik, se mu vsi klanjajo, izvzemši Jermana.

Drugi akt nas vede v šolsko knjižnico ter nam kaže, kako se je povsem posrečila — vsaj na zunanje — izprememba mišljenja nekaterih učiteljev. Drastično vidimo to ob pre-

gledovanju knjižničnih knjig. Razpelo pride iz zaprašenega kota zopet na steno; g. nadučitelj ga lastnoročno obesi. Komar prosi tovariša Hvastjo na kolenih odpuščanja za besedi „mežnar“ in „mevža“, s katerima ga je prejšnji dan počastil. Vsi se izkušajo „postavljati na glavo“ — najnovejša telovadba. Le Jerman izjavi, da „rajši ostane na svojih poštenih nogah“ in to pred župnikom. S tem je boj med tema dvema napovedan, boj, ki se ga je lotil Jerman s šibkimi močmi. Efekten je sklep drugega akta.

V tretjem aktu se vrše predpriprave za zborovanje, ki ga je napovedal Jerman. Ustanoviti hoče namreč izobraževalno društvo v svojem kraju. Močna opora mu je kovač Kalandar, oni, „ki je svojo ženo v hlev zaklenil, ker je hotela na božjo pot“. Kalandar svari Jermana, češ: „Vsa fara je kakor laškega vina pijana. Kaj pijancu beseda!“ Kalandar je mož dela, treznega, podrobnega dela, ki ga Jerman podcenjuje, hoteč v naskoku poraziti „neumnost“. A Jerman tudi ni snov, ki se iz nje mesijo junaki in mučeniki. Sam pravi: „Slabič sem . . . j o k a v s a n j a č . . . bojim se trpljenja . . . pa bi se rad za junaka postavljaj.“

meriti? On se žrtvuje v največjih slučajih za ženo in otroke, in kdo more reči, da morajo žena in otroci trpeti, ker je mož in oče — učitelj! Nikdar ne pridri prehitro svet s prokletstvom nad učiteljstvo, če nisi še nikdar bil žrtev obstoječih razmer in še nisi okusil njih ostrine. Obrnimo torej orožje protirazmeram samim, ki povzročajo take nemoralne slučaje. Vso moč moramo uporabiti v to, da priborimo za učiteljstvo zakon, ki mu bo dovoljeval biti odkrit in pošten značaj — ne da bi moral pri tem žrtvovati svojo eksistenco.

Nikdar se ni pokazala potreba takega zakona tako kakor v sedanjosti. Danes je političsko prepričanje učitelja merilo za njegovo ocenjevanje od strani predpostavljene oblasti. Tako se vzgojuje hinavstvo, ki posebno na ustanovitvene kaj demoralizuje vpliva. Premnogo, žal, se jih je našlo v vrstah učiteljstva, ki v javnosti ližejo noge slučajno vladajoči političski stranki, ki pa v zaupnem krogu to stranko proklinjajo in se na ta način opravičujejo, da slepijo sleparje. Kam vodijo take razmere in kaj bo z učiteljskim stanom, ki ima v rokah šolstvo, deca, narod — človeštvo?

Pač pridejo drugi časi in druga političska stranka na krmilo. Toda, ko pride druga političska stranka na površje, bo ta stranka gojila politiko zaščitenja in tudi ona bo uporabljala političsko prepričanje kot merilo plačila pod pretvezo, da na ta način popravi storjeno krivico. Demoralizuje vpliv na duševno in materialno slabše člane učiteljstva se bo nadaljeval in tako ne pride učiteljstvo iz te moralne zagate nikdar ven.

Da bi se pa učitelj popolnoma izključil od vsakega političskega, prosvetnega, narodnega delovanja, ta zahteva je pa popolnoma nemogoča in moramo reči onim, ki to zahtevajo, da ne pojmujejo položaja in razmer, v katerih se nahaja učiteljstvo, da jih nočejo razumeti in v svojem fanatizmu zahtevajo od učiteljstva nekaj povsem nemogočega in pretiranega.

Ne učiteljstvo, temveč oblastva bi ne smela gojiti one strankarske politike in bi bil že skrajni čas, da se vlada zgane in napravi konec temu početju. Saj ne zahtevamo nikakih strankarskih koristi, temveč hočemo, da bodi temu postavni konec, hočemo objektivnega, pravičnega presojevanja za vse.

Javnost pa naj prej upošteva dejanski položaj, v katerem se nahaja učiteljstvo, in naj potem obsoja one, ki so vsega krivi, ne pa njih, ki trpe pri tem zaradi krivičnih razmer. Moralna dolžnost narodnega časopisa je, pojasniti širši javnosti položaj učiteljstva. Naj ponatisne v svojih listih ta članek in tako brani čast učiteljskega stanu! Dixi.

K preosnovi dež. šolskega zakona na Kranjskem.

Znano je, da so „Slomškarji“ stavili na Brezjah za preosnovo dež. šol. zakona iste zahteve, ki smo o njih že zdavnaj govorili in se torej oni, v tem pogledu z nami načelno strinjajo. To nam je končno vseeno, a zanimivo je vendarle, ker nam kaže, da so se to, kar je pametno, naučili od nas!

Tedaj je zborovanju predsedoval in zagovarjal koristi in zahteve učiteljstva tov. Jaklič. Navzoč je bil tudi tov. Ravnikar. Zahteve so bile sprejete in ni ugovarjal niti tov. Jaklič niti Ravnikar in se tudi ni oglasil katerikoli drugi klerikalni poslanec.

Prišli so v deželno zbornico. Tu je predložil večinsko klerikalni šolski odsek ravno nasproten načrt za preosnovo, kakor so to sklenili in zahtevali „Slomškarji“. Tovariš Gangl je zagovarjal prave koristi učiteljstva in šolstva in se potezal za prav iste zahteve, ki so jih stavili zborovalci „Slom. Zveze“, ki ji je predsedoval Jaklič, ker so pač to naše stare in skupne zahteve. Tov. Gangl je stavil tudi izpreminjavalne predloge z ozirom na naše zahteve, ki pa so popolnoma enake zahtevam „Slomškarjev“, kakor so to povedali na svojem romanju na Brezjah. Zgodilo se je pa, da so klerikalni poslanci, z njimi Jaklič in Ravnikar glasovali proti vsem tem predlogom, torej tudi proti zahtevam „Slomškarjev“.

Iz tega posnemamo lahko sledeče:

1. Da so „Slomškarji“ molili na Brezjah za prave koristi učiteljstva ter se v teh zahtevah niso ločili od nas, kjer so se jih naučili.
2. Da je njih predsednik pred njimi bil zanje, za hrbtom pa glasoval proti njih sklepom.
3. Da so isto storili drugi klerikalni poslanci in odborniki „Slom. Zveze“ Ravnikar.
4. Da so kler. poslanci ravno tako prijatelji „krščanskega“ učiteljstva kakor naprednega.
5. Da imajo „Slomškarji“ planke na očeh, ker ne vidijo še sedaj, kako prijatelji šolstva so klerikalci, oziroma klerikalizem.
6. Da ne poznajo načel klerikalizma in so političski slepomišarji.
7. Da morajo imeti precej trdo kožo, ker take zausnice prenašajo in prebavljajo.
8. Da so sila nedosledni, ker o protislovju svojega predsednika in o delu klerikalnih poslancev niso niti besedice črhnil.
9. Da se niti ne zavedajo, da so prejeli od kluba S. L. S. že tri brece, prvič pri zahtevi in glasovanju zaradi plač, drugič pri zahtevi in izpremembi dež. šolskega zakona in tretjič, ko je njih deputacija doživela tako odkritosrčen sprejem, kakor ga ji je napravil dr. Lampe.
10. Da jih ne zmožuje nobena stvar več, tudi to ne, da je v zadnjem zasedanju padel predlog za 32%, oziroma 25% drag. doklado in za 35 letno službovanje z glasovoma Jakliča in Ravnikarja!*)

Klerikalna ljubezen do učiteljstva.

V 2. št. letošnje „Gorice“ so nam klerikalni mogotci zapovedali jako strogo molčati ali pa ljudstvu tako „resnico“ razlagati, ki je podivjancem v črnih sutanah všeč.

*) Sedaj je bilo razmerje glasov: 22 za — 24 proti, če bi glasovala Jaklič in Ravnikar za, bi bilo 24 za in 23 proti — torej bi bili vsi predlogi sprejeti! Da nima učiteljstvo nič, naj se zahvali — dvema učiteljema! Uredn.

To je pač tragika njegovega značaja, a spoznanje mu je prišlo prekasno.

V četrtem aktu se vrši napovedano zborovanje. Malodušnost se poloti Jermana že pred njegovim začetkom. S svojo nerodnostjo še bolj razjari nahujkano množico. Zborovanje korča v pretepu Ravnjenega Jermana reši Kalandar.

In tako se zgodi, da Jerman potrpi zaradi neuspeha, nasičen gnusa do življenja, kloni slednjič ponosno glavo. Mati mu leži na smrtni postelji, njegovo premeščenje v planine je gotova stvar. V tem duševnem razpoloženju se še enkrat sreča s Kalandrom. Žilavi mož ni odnehal, ni ga strašil prvi neuspeh; pridobil si je k trem somišljenikom še nove štiri. A Jerman je vrgel že orožje od sebe. „Daj mi roko!“ reče še Kalandru. „Za dve moji! Ta roka bo kovala svet... Ne, jaz ne bom več zboroval. Vi, ki imate v srečo mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slovelo življenje, moja so odpovedala... star sem in zaspan...“ In dalje: „Rajši bi, da me je upihnila burja. dokler sem gorel... žalostno je, sam v sebi zaspati... ugasniti v praznoti, luč brez olja.“

Pretresljiv je sklep tega slednjega akta. Že seže obupan po orožje, da bi končal svoje življenje. Zdrami ga klic umirajoče matere, klic v noči k njemu prihiteli Lejzike. Našel je „dušo, dekle, ženo!“ Pisatelj nam je s tem slednjim vzklikom Jermana pustil tesno spranjo upanja o nadaljni usodi junaka. Našel je ženo, sprejel materin blagoslov, morda mu je prišlo spoznanje tega, kar Martin Kačur ni mogel umeti, namreč, da žive ljudje „sami zase in za svojo družino“, mogoče se mu je odprla tudi pot v novo življenje, pot, na kateri pa je bržkone srečal druge ideale kakor te, ki se je zanje boril dosedaj Morda!

Drami se z umetniškega ozira ne more očitati niti najmanjše hibe. Enotnost časa in dejanja, sploh vse je tu; razvitek živahen, dvogovor dovršen, dolgovernost ne poseza v dramo. Umetvor je naravnost pisan za oder; igrali ga pa menda ne bodo tako hitro kje zaradi strankarskih ozirov, ki prevladujejo, žalibog, vse pasoge naše umetnosti.

Na vsak način nudi ta drama neprijetno več užitka kakor, recimo, Oton Ernestov „Lanovec“, ki je za neučitelja deloma ali celo celoma prava puščava dolgočasnosti. Radostno

Kdo bi ostal takemu apelu dolžan odgovora? V 3. letošnji številki našega bratitelja je izšel primeren odgovor na tako nesramnost diktiranja, kaj smemo ali česa ne.

Seveda je ta članek spravljen sedanje osrečevalce Goriskega v slabo voljo.

Odgovor ni izostal. Bil je naravnost fulminanten.

V 7. letošnji številki ima pod naslovom „Liberalnemu učiteljstvu“ nad dve koloni dolgo skrupulo, v katerem laže, da smrdi do neba.

Hvali se z delom za ljudstvo, ki ga oni opravljajo, članek v „Tovarišu“ imenuje „gnojnico“. Dalje kvasi, da se je izrazil kak liberalni učitelj, menda v Indiji Koromandiji, da bo to glasovalo za tistega, ki več da.

Potem nam ta res usmiljeni novodobni prerok očita šarlatanstvo ter vali krivdo naše mizerije na dejstvo, češ, preveč obiskujete kraje, kjer zunaj veja visi.

On pravi, in verjeti mu moramo, ker on je nedosegljiv, resnicoljuben, katoličan, ki ga ne dosežemo niti do gležnjev, da kričimo samo zato, da bi imeli večje plače, a za delo da nam ni mar.

V omenjenem članku da se je psovalo naše dobro, katoliško ljudstvo, oh, to je ginljivo.

Seveda nam grozi, da nam pokažejo že oni robe. Groze nam v zadnji številki tega tako katoliškega glasila, da nas izstradajo. To je vse res lepo.

Taji, da bi bili oni zmagali pri volitvah z denarjem ter se boji, da nas bodo šele zdaj Nemci in Italijani imeli za prave norce in duševne reve, če bodo zvedeli za to psovanje, kakor imenujejo članek, za to žaljenje njihovega tako dobrega ljudstva.

Vredna ni odgovora taka pisava. Saj je pisana le za backe, ki ne smejo nič drugega čitati drugače jih vzame vrag.

Pošteno ljudstvo — pa ne tiste fanatizovane klerikalne reve — tega itak ne bere, ker se mu stidi to hvalisanje sebe in poniževanje nasprotnikov.

Ti megalomani že res ne vedo, kje se jih glava drži od same ošabnosti. Če nekatere njih zastopnike v deželni zbornici Lahi pogledajo, pa imajo gradiva za dovpite baš kakor dovolj. Če bi po teh sodili duševni nivo našega ljudstva, bi sodba ne bila več ugodna. Saj pleše z njimi stari Pajer kakor hoče. Še celo debeluhar Gregorčič se vrti po tistem taktu kakor kakšna vrtavka.

To vam je prizor za bogove, kako jim stari lisjak nastavlja pasti, a ti tako za ljudstvo vneti možje, med katerimi se nahajajo nekateri, ki preminjajo političke barve kakor kameleon, lepo kimajo, pa gre kakor namazano.

Seveda ni ta sodba splošna, saj je tudi člankar v „Gorici“ priznal, da so med liberalnim učiteljstvom tudi izjeme.

Poštenjaki se najdejo povsod, a zvonec nosijo navadno politički šarlatani, ki jih imajo katoliki več kakor dovolj.

Hočete resnico! Zakaj je sami ne cenite prav nič? Če vam pride še tako neumen članek v roke, ga priobčite. Sicer delajo to vsi naši manjši listi, ker nimajo sredstev in zmognih moči za urednike in poročevalce.

Toda — erare humanum est.

Oai vzorni katoliki bi morali paziti na hčerko božjo, a jo prezirajo, da tega niti čifut

ne dela tako. Da je ljudstvo po razmerah, ki ste jih ustvarili ravno vi, popolnoma zmešano demoralizovano, je jasen dokaz uspeh gonje proti ugledni rodovini Štrkeljevi (prosim pa tovariša oproščenja, da moram segati po zgledih).

Ako vprašate po Krasu ljudi, zakaj ne mara več za poslance te rodovine, odgovore, da zato, ker se piše Štrkelj. Ne bom nikogar zagovarjal, toda kak krik bi zagnali vi, zaščiteniki javne morale in resnice, ko bi preiskovali tudi mi življenje premnogih vaših pristašev ter obešali malenkosti na veliki zvon, kakor ste delali vi v boju proti imenovani družini.

Ne bom hvalil napredne stranke, ker dobro vem, da nisem njen agitator ter stojim na stališču, da bodi učitelj najprej vzgojevalec, potem šele politik.

Kako opravičite nastop svojih tovarišev na Tirolskem, ki so povišali sicer plače učiteljstvu, a so v pokritje večjih izdatkov namesto 1.000.000 deli v proračun 2¼ milijona, le da bo ljudstvo še bolj hujskano, na požrešne učiteljske pare! Seveda, vi ste vzorni katoliki, nesebični, ljubite vse enako ter želite, da bi se vrnili stari časi, ko je bil debeli župnik kralj v vasi, a njegova kuharica namestnica, pred katero so se morali valjati ubogi učitelji-mežnarji.

Na Nižjem Avstrijskem ste vzgojili med učiteljstvom klečeplazce — „Knierutscher“ jih je imenoval sam dr. Lueger!

Kaj vam mar, če je vaš pristaš ateist, če je nemoralnež, le da je z vami, pa je dobro. Saj bi lahko navedel Darwinista, ki je predsedal. Ko je trgal hlače po klopih, je pljuval če je srečal duhovnika. Zdaj je „katolik“, da je veselje. Če bere „Tovariša“ morda kje na skrivaj, bo že vedel, kako in kaj, saj ni dolgo na službi.

Drug tak tip je bil v nevarnosti, da mu odnese preiskava službo ter ga potisne v luknjo. Postal je klerikalec, predsedal je, pa je bilo dobro.

Sicer se dobe taki tipi tudi drugod, a nikjer ne v tolikem številu kakor pri vas. Potem pa bevske o skrbi za ljudstvo, o delu zanje. Zgodovina je grozna sodnica vašega delovanja.

Od same vnetosti za kraljestvo božje bo Španije kmalu konec.

Spoznanje sili med ljudske mase. Zaveda se, zato mu vi mašite oči z lažjo o krščanstvu svojem, o skrbi za njih blagor.

Bili so katoliki, da, pravi Kristovi nasledniki, toda ne zdaj. Tam pred stoletji. Zdaj morajo pravi njegovi namestniki vegetirati, uzde imajo v rokah pobeljeni grobovi.

Sami, nehote ob skrbi za svoj žep, ki ga nam očitata, rušite in izpodkopujete sebi tla. Če nam grozite s sestradanjem, tudi dobro, pa bomo stradali, a tudi vašega gospodarstva temelji bodo škripali in se majali, dokler se ne podere vse skupaj. Ko bi pri vas bila ljubezen in resnica doma, potem bi bilo drugače. Tako pa; dober tek s prebavljanjem neznačajnežev, ki bodo polnili vaše vrste v strahu za žep, pa jim pokažete figo kakor na Kranjskem.

S tem končam enkrat za vselej. Kričite in bevskejte, se že izkričite!

Argus.

bi tedaj pozdravil — in z mano vse resno misleče učiteljstvo faktično uprizoritev te — „naše“ drame

Psihologično je drama povsem utemeljena. Zgodovinsko pa večalimanj jako resnična. Poznam namreč tudi jaz učitelje-sošolce, prave liberalne Rodomonte, ki so ob prvem vetru potegnili plašč po drugi strani ter celo ustanavljali „slomškova“ uč. društva. Generalizoval pa nihče ne bo teh učiteljskih tipov iz „Hlapcev“. Imamo med nami tudi mož, ki so jim zabelejeni žganci niso istovetni z nazor. Ti možje, seveda, čakajo še svojih dramatiških pisateljev.

S „Hlapci“ je poslal Cankar v našo domovino drugi poziv slovenskemu učiteljstvu, da se jame resno baviti s socialnim vprašanjem. Domovina rabi čilih mož; rabi ljudi, ki se ne bodo vdajali brezplodnim sanjam, ki bodo vedeli kam, kod in kako. Ljudi rabi, ki jim Martin Kačur in Jerman ne bosta v zasmeš, a tudi ne v zgled. Ljudi, ki bodo pisali nadaljno zgodovino slovenskega učiteljstva v računsko knjigo in ne v sanjske bukve. Dobro je navdušenje, boljše je spoznanje. Can-

kar kliče slovenskemu učiteljstvu svoj memento, učiteljstvo bo razumelo in se zamislilo. Spoznalo bo svoje hlapčevanje in izvajalo posledice.

Evo hipne misli, ki so me prevladale, ko sem Cankarjevo delo hlastno prebral. Zamisliti se nad tem delom je dolžnost vsakega treznega mislečega učitelja.

Škedenj pri Trstu, 9. februarja 1910.

Ferdo Plemič.

Pisma iz onstran groba,

Piše pokojni Afron Voljniš, priobčuje Florijan Švon.

II.

Dragi Čiro!

Včeraj Ti je pravil Švon, da sem mu pred osmimi dnevi pisal pismo. Ti si se mu smejal, ker poznaš njegovo lovsko, humoristiško žilo. Zato si mu tudi rekel: „Ne boš Jaka kaše pihal! Tvoji lovski latinščini vsa čast, tu laik prav lahko sede na Tvoje limanice, s Tvojimi pismi iz onstran groba, pa si ne boš pridobil slave, najmanjše pri nas juristih ne.“